

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
BİGA İKTİSADİ ve İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ

IV. ULUSLARARASI STK'LAR KONGRESİ

19 - 21 Ekim 2007 ÇANAKKALE

Katılım Belgesi

Sayın Öğr. Elm. Dr. Abdülvahap ÖZCAN

Kongremize bildiri ile katılmıştır.

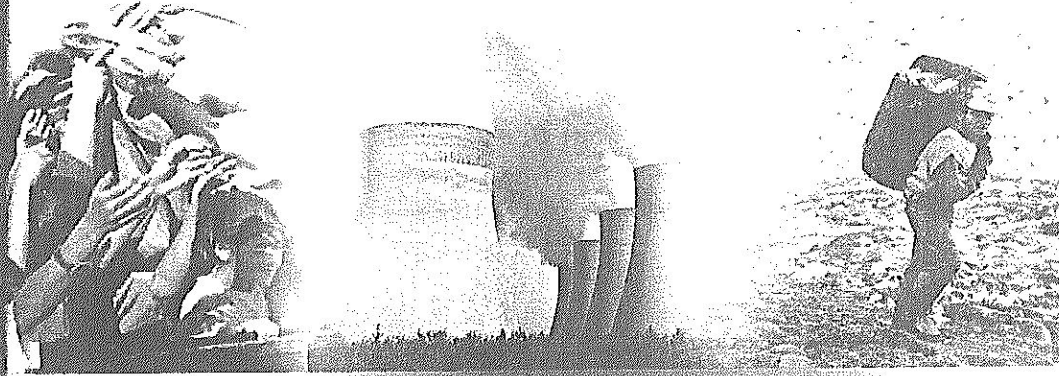

Prof. Dr. H. Neşe ÖZGEN
DEKAN

T.C.
Canakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Büyük İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

IV. ULUSLARARASI SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI KONGRESİ

IV. INTERNATIONAL NGO'S CONFERENCE

BİLDİRİLER KİTABI / PROCEEDINGS

KÜRESEL YOKSULLUK GLOBAL POVERTY

10-21 EKİM 2007 CANAKKALE - TÜRKİYE

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
BİGA İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ

IV. ULUSLARARASI SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI
KONGRESİ

IV. INTERNATIONAL NGO'S CONFERENCE
BİLDİRİLER KİTABI / PROCEEDINGS

KÜRESEL YOKSULLUK

GLOBAL POVERTY

Yayın Hazırlayanlar

Prof. Dr. Ali AKDEMİR
Yrd. Doç. Dr. Bestami Sadi BİLGİÇ
Yrd. Doç. Dr. Hikmet YAVAŞ
Yrd. Doç. Dr. Mustafa GÖRÜN
Yrd. Doç. Dr. Abdurrahman BENLİ
Araş.Gör. Tanju ÇOLAKOĞLU

Editors

Prof. Dr. Ali AKDEMİR
Assist. Prof. Dr. Bestami Sadi BİLGİÇ
Assist. Prof. Dr. Hikmet YAVAŞ
Assist. Prof. Dr. Mustafa GÖRÜN
Assist. Prof. Dr. Abdurrahman BENLİ
Research Assist. Tanju ÇOLAKOĞLU

19-21 EKİM 2007 ÇANAKKALE - TÜRKİYE

The Proceedings of IV. International NGO's Conference

Bu kitabın basım, yayın ve satış hakları
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'ne aittir.
Bütün hakları saklıdır.

Kitabın tümü, bölüm /bölümleri Çanakkale
Onsekiz Mart Üniversitesi'nin izni olmadan
elektronik, optik, mekanik veya diğer yollarla
çoğaltılamaz, dağıtılamaz, basılamaz.

Copyright 2007 by Çanakkale Onsekiz Mart
University.

All rights reserved.

No part of this publication may be reproduced, printed
or distributed by any electrical, mechanical or other
means without the written permission of the Çanakkale
Onsekiz Mart University.

© Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi ©

Tasarım ve Düzenleme / Typesetting

Araş.Gör. Tanju ÇOLAKOĞLU (Research Assist)

Kongre
TÜBİTAK
T.C. MERKEZ BANKASI
T.C. İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
tarafından desteklenmiştir.

This conference was realised with contributions from,
TUBİTAK (Scientific and Technical Research Council of Turkey).
TCMB (Central Bank of The Republic of Turkey)
TCIB (Ministry for Internal Affairs of The Republic of Turkey)

ISBN 978-975 - 8100 - 69 - 9

Baskı
Pozitif Matbaacılık
Tel: + 90 312 397 00 31

Kitap İstemi
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Biga İktisadi İdari Bilimler Fakültesi
Tel: +90 286 335 87 38
Fax: +90 335 87 36
<http://biibf.comu.edu.tr>

Bildiri kitabında yayınlanan yazıların tüm sorumluluğu yazar(lar)a aittir.

Statements of facts or opinions appearing in the Proceedings of IV. International NGO's Conference are solely those of the authors and do not imply endorsement by the Organization Committee or the Publisher

IV. ULUSLARARASI STK KONGRESİ
KONGRE BİLİM ve DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. Ali Akdemir
Assoc. Prof. Dr. Hugh L. Agnew
Assoc. Prof. Dr. Gabor Agoston
Cihan Aktaş
Prof. Dr. Ramazan Aktaş
Prof. Dr. Rıza Aşikoğlu
Prof. Dr. İnal Cem Aşkun
Prof. Dr. Davut Aydın
Prof. Dr. Ramazan Aydın
Mahmut Aydoğmuş
İbrahim Betil
Prof. Dr. Veysel Bozkurt
Prof. Dr. Aydın Cecen
Prof. Dr. Fevzi Demir
Prof. Dr. Hüseyin Ergin
Prof. Dr. Erol Eren
Prof. Dr. Nihat Falay
Prof. Don C. Hines
Prof. Earl Ingram
Assist. Prof. Naim Kapucu
Prof. Dr. Zerrin T. Karaman
Dr. Hasan Ali Karasar
Dr. Eugenia Kermeli
Prof. Dr. Sadık Kırbaş
Prof. Maria Klimikova
Ismo Koponen
Prof. Dr. Türkel Minibaş
Prof. Dr. Kenan Mortan
Prof. Dr. Sedat Murat
Prof. Dr. Mustafa Özer
Prof. Stanislav Povazhny
Prof. Dr. Selami Sargut
Prof. Steven Rathgeb Smith
Mustafa Soykan
Prof. Norman Stone
Prof. Dr. Mehmet Şahin
Prof. Dr. Burhan Şenatalar
Prof. Dr. Metin Taş
Prof. Dr. Hikmet Timur
Prof. Dr. Mete Tunçoku
Prof. Dr. İlder Turan
Salim Uslu
Assoc. Prof. Dr. Hasan Ünal
Assoc. Prof. Asta Valackiene
Assoc. Prof. Peter Wolf
Prof. Dr. Nurhan Yentürk
Selim Yeşilbaş
Prof. Dr. Engin Yıldırım
Prof. Dr. Kemal Yıldırım

IV. INTERNATIONAL NGO's CONFERENCE
SCIENCE and ADVISORY COMMITTEE

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
The George Washington University
Georgetown University
Merkez Bankası
TOBB Eko. ve Tek. Üniversitesi
Afyon Kocatepe Üniversitesi
Anadolu Üniversitesi
Anadolu Üniversitesi
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Dünya Bankası
Toplum Gönüllüleri Vakfı
Uludağ Üniversitesi
Central Michigan University
Dokuz Eylül Üniversitesi
Dumlupınar Üniversitesi
İstanbul Ticaret Üniversitesi
İstanbul Üniversitesi
Troy University
Troy University
University of Central Florida
Dokuz Eylül Üniversitesi
Bilkent Üniversitesi
Bilkent Üniversitesi
Okan Üniversitesi
University of Economics in Bratislava
Oulu University of Applied Sciences
İstanbul Üniversitesi
Anadolu Üniversitesi
İstanbul Üniversitesi
Anadolu Üniversitesi
Donetsk State University of Management
Başkent Üniversitesi
University of Washington
Uluslararası Danışmanlık ve Finansal Planlama
Koç Üniversitesi
Anadolu Üniversitesi
Bilgi Üniversitesi
Uludağ Üniversitesi
Hacettepe Üniversitesi
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Bilgi Üniversitesi
HAK-İŞ
Bilkent Üniversitesi
Kaunas University of Technology
Technical University of Ostrava
Bilgi Üniversitesi
Dünya Bankası
Sakarya Üniversitesi
Anadolu Üniversitesi

**IV. ULUSLARARASI STK'LAR KONGRESİ
KONGRE ORGANİZASYON VE KOORDINASYON KURULU**

**THE FOURTH INTERNATIONAL NGO'S CONFERENCE
ORGANIZATION COMMITTEE**

Genel Koordinasyon / General Coordination
Prof. Dr. Ali AKDEMİR

Koordinasyon / Coordination
Yrd. Doç. Dr. Bestami Sadi BİLGİÇ, Başkan
Yrd. Doç. Dr. Hikmet YAVAŞ, Başkan Yrd.
Yrd. Doç. Dr. Mustafa GÖRÜN, Başkan Yrd.
Yrd. Doç. Dr. Abdurrahman BENLİ, Başkan Yrd.

Organizasyon Komitesi / Organization Committee
Araş. Gör. Erdal AYDIN, Başkan
Araş. Gör. Cüneyt KILIÇ
Araş. Gör. Selin TEMEL
Araş. Gör. Burcu SÜMER
Araş. Gör. Burcu KILINÇ
Orhan Şevki YİĞİTBAŞ
Tayfun YILDIZ
Begüm GÖKTAŞ
Meral AYDIN

**Kongre Türkçe Bildirileri Ön Değerlendirme Komisyonu / The Commission for First Evaluation of the Submissions in
Turkish**

Yrd. Doç. Dr. Bünyamin BACAK, Başkan
Yrd. Doç. Dr. Mahir GÜMÜŞ
Yrd. Doç. Dr. Halis KALMIŞ
Yrd. Doç. Dr. Mehmet MARANGOZ
Yrd. Doç. Dr. Ali Şahin ÖRNEK
Yrd. Doç. Dr. Sefer ŞENER
Yrd. Doç. Dr. Soner KARAGÜL
Yrd. Doç. Dr. Halil ŞİMŞEK
Dr. İsmail ELAGÖZ

Yayın Komisyonu/ Publication Commission
Yrd. Doç. Dr. Ali Şahin ÖRNEK, Başkan
Yrd. Doç. Dr. Suat UĞUR, Başkan Yrd.
Araş. Gör. Cüneyt KILIÇ
Araş. Gör. Selin TEMEL
Araş. Gör. Burcu SÜMER
Araş. Gör. Tanju ÇOLAKOĞLU

**Kongre İngilizce Bildirileri Ön Değerlendirme Komisyonu / The Commission for First Evaluation of the Submissions
in English**

Doç. Dr. Yücel ACER, Başkan
Doç. Dr. İbrahim KAYA
Doç. Dr. Hamit PALABIYIK
Yrd. Doç. Dr. Sami S. TAN
Yrd. Doç. Dr. Osman ULUYOL
Yrd. Doç. Dr. Kerem BATIR
Okt. Akın ŞAHİN
Okt. Özgür TOPKAYA
Okt. Bertan AKYOL

Kongre Uluslararası Bağlantılar Komisyonu / The Commission for International Relations
Doç. Dr. Murat KASIMOĞLU, Başkan

**IV. ULUSLARARASI STK'LAR KONGRESİ
KONGRE ORGANİZASYON VE KOORDİNASYON KURULU**

**THE FOURTH INTERNATIONAL NGO'S CONFERENCE
ORGANIZATION COMMITTEE**

Genel Koordinasyon / General Coordination
Prof. Dr. Ali AKDEMİR

Koordinasyon / Coordination
Yrd. Doç. Dr. Bestami Sadi BİLGİÇ, Başkan
Yrd. Doç. Dr. Hikmet YAVAŞ, Başkan Yrd.
Yrd. Doç. Dr. Mustafa GÖRÜN, Başkan Yrd.
Yrd. Doç. Dr. Abdurrahman BENLİ, Başkan Yrd.

Organizasyon Komitesi / Organization Committee
Araş. Gör. Erdal AYDIN, Başkan
Araş. Gör. Cüneyt KILIÇ
Araş. Gör. Selin TEMEL
Araş. Gör. Burcu SÜMER
Araş. Gör. Burcu KILINÇ
Orhan Şevki YİĞİTBAŞ
Tayfun YILDIZ
Begüm GÖKTAŞ
Meral AYDIN

**Kongre Türkçe Bildirileri Ön Değerlendirme Komisyonu / The Commission for First Evaluation of the Submissions in
Turkish**

Yrd. Doç. Dr. Bünyamin BACAK, Başkan
Yrd. Doç. Dr. Mahir GÜMÜŞ
Yrd. Doç. Dr. Halis KALMIŞ
Yrd. Doç. Dr. Mehmet MARANGOZ
Yrd. Doç. Dr. Ali Şahin ÖRNEK
Yrd. Doç. Dr. Sefer ŞENER
Yrd. Doç. Dr. Soner KARAGÜL
Yrd. Doç. Dr. Halil ŞİMŞEK
Dr. İsmail ELAGÖZ

Yayın Komisyonu/ Publication Commission
Yrd. Doç. Dr. Ali Şahin ÖRNEK, Başkan
Yrd. Doç. Dr. Suat UĞUR, Başkan Yrd.
Araş. Gör. Cüneyt KILIÇ
Araş. Gör. Selin TEMEL
Araş. Gör. Burcu SÜMER
Araş. Gör. Tanju ÇOLAKOĞLU

**Kongre İngilizce Bildirileri Ön Değerlendirme Komisyonu / The Commission for First Evaluation of the Submissions
in English**

Doç. Dr. Yücel ACER, Başkan
Doç. Dr. İbrahim KAYA
Doç. Dr. Hamit PALABIYIK
Yrd. Doç. Dr. Sami S. TAN
Yrd. Doç. Dr. Osman ULUYOL
Yrd. Doç. Dr. Kerem BATIR
Okt. Akın ŞAHİN
Okt. Özgür TOPKAYA
Okt. Bertan AKYOL

Kongre Uluslararası Bağlantılar Komisyonu / The Commission for International Relations
Doç. Dr. Murat KASIMOĞLU, Başkan

Kongre STK ve Kadın Konulu Atölye Çalışması Komisyonu / The Commission for Workshop Study of NGO and Women

Yrd. Doç. Dr. Nazan YELKİKALAN, Başkan
 Doç. Dr. Meliha ENER
 Yrd. Doç. Dr. Ayten AKATAY
 Yrd. Doç. Dr. Derya ALTUNBAŞ
 Yrd. Doç. Dr. Gülgün ERKAN
 Yrd. Doç. Dr. Nilsun SARIYER
 Yrd. Doç. Dr. Assiye AKA
 Yrd. Doç. Dr. Esra DEMİRCAN
 Öğr. Grv. Aytül TEKAY
 Öğr. Grv. Zuhâl SAHİN
 Öğr. Grv. Tülay UÇAKTÜRK

Kongre İş Dünyası ve STK Komisyonu / The Commission for Bussiness World and NGO

Timur AY, Başkan
 Haluk GÜVEN
 Barkın ALTINOK
 Aysun DOĞANTAN
 İlhami TEZCAN
 Davut DOĞAN
 Kaya ÜZEN
 Hakan VURAL (ÇASİAD)
 Şerif ENGİN (BİSİAD)

Kongre Çanakkale Sivil İnişyatif Komisyonu / The Commission for Çanakkale Civil Initiative

Yrd. Doç. Dr. Ekrem TUFAN, Başkan
 Saim YAVUZ
 İsmail ERTEN
 Hasan T. TURHANLI

Kongre Sponsor ve Sosyal Etkileşim Komisyonu / The Commission for Sponsorship and Social Interaction

Yrd. Doç. Dr. Mehmet ŞAHİN
 Dr. İsmail ALAGÖZ
 Meral AYDIN
 Nursen ALBAYRAK
 Ahmet Hamdi ÖZDEMİR
 İbrahim AYDIN

Sosyal İletişim ve Lojistik Yönetimi Komisyonu / The Commission for Social Communication and Logistics Management

Yrd. Doç. Dr. Halil ŞİMŞEK, Başkan

Konuk ve Katılımcıların Kent ve Kongre Yönelimini Sağlama Komisyonu / The Commission for Providing the City and Conference Orientation of Guest and Participants

Araş. Gör. Cüneyt KILIÇ
 Araş. Gör. Ebru KANYILMAZ
 Araş. Gör. Selin TEMEL
 Araş. Gör. Burecu SÜMER
 Araş. Gör. Burecu KILINÇ
 Araş. Gör. Tanju ÇOLAKOĞLU
 Araş. Gör. Didem SAYGIN
 Araş. Gör. Alp ÖZEL
 Araş. Gör. İzzettin SÜMER
 Araş. Gör. Ramazan UYGUN
 Araş. Gör. Tudem SAYGIN
 Araş. Gör. Halil BİLECEN
 Araş. Gör. Filiz ÇOBAN
 Araş. Gör. Hilal GÖRKEM
 Araş. Gör. Alper BİLGİLİ

İletişim /

Yrd. Doç. Dr. Bestami Sadı BİLGİÇ
 Araş. Gör. Selin TEMEL
 Meral AYDIN

Kongre STK ve Kadın Konulu Atölye Çalışması Komisyonu / The Commission for Workshop Study of NGO and Women

Yrd. Doç. Dr. Nazan YELKİKALAN, Başkan
Doç. Dr. Meliha ENER
Yrd. Doç. Dr. Ayten AKATAY
Yrd. Doç. Dr. Derya ALTUNBAŞ
Yrd. Doç. Dr. Gülgün ERKAN
Yrd. Doç. Dr. Nilsun SARIYER
Yrd. Doç. Dr. Assiye AKA
Yrd. Doç. Dr. Esra DEMİRCAN
Öğr. Grv. Aytül TEKAY
Öğr. Grv. Zuhâl SAHİN
Öğr. Grv. Tülay UÇAKTÜRK

Kongre İş Dünyası ve STK Komisyonu / The Commission for Bussiness World and NGO

Timur AY, Başkan
Haluk GÜVEN
Barkın ALTINOK
Aysun DOĞANTAN
İlhami TEZCAN
Davut DOĞAN
Kaya ÜZEN
Hakan VURAL (ÇASİAD)
Şerif ENGİN (BİSİAD)

Kongre Çanakkale Sivil İnsiyatif Komisyonu / The Commission for Çanakkale Civil Initiative

Yrd. Doç. Dr. Ekrem TUFAN, Başkan
Saim YAVUZ
İsmail ERTEN
Hasan T. TURHANLI

Kongre Sponsor ve Sosyal Etkileşim Komisyonu / The Commission for Sponsorship and Social Interaction

Yrd. Doç. Dr. Mehmet ŞAHİN
Dr. İsmail ALAGÖZ
Meral AYDIN
Nurşen ALBAYRAK
Ahmet Hamdi ÖZDEMİR
İbrahim AYDIN

Sosyal İletişim ve Lojistik Yönetimi Komisyonu / The Commission for Social Communication and Logistics Management

Yrd. Doç. Dr. Halil ŞİMŞEK, Başkan

Konuk ve Katılımcıların Kent ve Kongre Yönelimini Sağlama Komisyonu / The Commission for Providing the City and Conference Orientation of Guest and Participants

Araş. Gör. Cüneyt KILIÇ
Araş. Gör. Ebru KANYILMAZ
Araş. Gör. Selin TEMEL
Araş. Gör. Burcu SÜMER
Araş. Gör. Burcu KILINÇ
Araş. Gör. Tanju ÇOLAKOĞLU
Araş. Gör. Didem SAYGIN
Araş. Gör. Alp ÖZEL
Araş. Gör. İzzettin SÜMER
Araş. Gör. Ramazan UYGUN
Araş. Gör. Tudem SAYGIN
Araş. Gör. Halil BİLECEN
Araş. Gör. Filiz ÇOBAN
Araş. Gör. Hilal GÖRKEM
Araş. Gör. Alper BİLGİLİ

İletişim /

Yrd. Doç. Dr. Bestami Sadi BİLGİÇ
Araş. Gör. Selin TEMEL
Meral AYDIN

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	VII
SUNUŞ	IX
İÇİNDEKİLER	XI

KÜRESEL YOKSULLUK KAVRAMI VE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ MİSYONU

Nalan DEMİRAL Hakan EVİN Berkant DEMİRAL	YOKSULLUĞUN KÜRESELLEŞMESİ VE KÜRESEL YOKSULLUK	1
Mehmet AKTEL Uysal KERMAN Yakup ALTAN	KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE YOKSULLUĞUN DEĞİŞEN YÜZÜ	11
Serdar GÜLENER Mustafa KÖMÜRÇÜOĞLU	YENİ YOKSULLUKTA "YENİ" OLAN NE?	21
Gökhan SÖNMEZLER Mehmet Serkan YÜRÜK Sadi UZUNOĞLU	NEO LİBERAL DÜŞÜNCEDE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ ARTAN ÖNEMİ	31
Nihat BATMAZ Abdülvahap ÖZCAN	KÜRESELLEŞMENİN EKONOMİK BÜYÜME VE YOKSULLUK ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ: FİNANSAL KRİZLER	37
AHMET YATKIN	KÜRESEL YOKSULLUĞUN ÇÖZÜMÜNDE STK'LARIN ROLÜ VE ÖNEMİ	53

KÜRESELLEŞME VE YOKSULLUK İLİŞKİSİNDE BÖLGESEL SORUNLAR VE STKLAR

Baktygul SATYVALDIEVA	SOCIAL SECURITY POLICY for POVERTY REDUCTION in KYRGYZSTAN	67
Hafıza GOLANBAZ	POVERTY ALLEVIATION: A CASE OF URBAN INDIA	75
Savaş ÇAĞLAYAN	İKİ ÜLKE, İKİ SİYASAL SİSTEM BİR GÖÇ ve YOKSULLUK: 1989 BULGARİSTAN'DAN TÜRKİYE'YE GÖÇ ÖRNEĞİ	87
Sefer GÜMÜŞ	SINIR BÖLGELERİNDE KÜRESEL YOKSULLUK SORUNUNA BÖLGESEL ÇÖZÜM: TRAKYA'DA AB ve STK'LAR ÜZERİNE SINIR ÖTESİ BİR UYGULAMA	97
Sheba SHAEEED	BEGGARS of LAHORE	113
Alexandros DAGKAS	FROM 'BREAD, EDUCATION, FREEDOM' TO THE ACTIVITIES OF NGOs: THE ATTEMPT AT TRANSITION OF THE FIGHT FOR HUMAN RIGHTS IN GREECE FROM THE TRADITIONAL SOCIAL FRAMEWORK TO VOLUNTEERING AND ITS BURDENS	129
Ayşe DURGUN Emine CANSIZ	YOKSULLUĞUN AZALTILMASINDA SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM KALKINMA FAALİYETLERİ	137
Mustafa GÖRÜN İsmail ELAĞÖZ	KENTSEL YOKSULLUK: SİVİL TOPLUM VE YEREL YÖNETİM İŞBİRLİĞİ	147

KÜRESELLEŞMENİN EKONOMİK BÜYÜME VE YOKSULLUK ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ: FİNANSAL KRİZLER

Nihat BATMAZ*

Abdulahap ÖZCAN**

ÖZET

1980'li yılların başından itibaren adım adım devreye giren Küreselleşme Harekatı, Merkez'in doruğundan tabana doğru çeşitli "Merkez Usulü Yöntemler"le yayılırken, 19.yüzyıldaki durumdan önemli farklar ortaya çıktı.

Dünyanın ekonomik ve siyasal çehresi hızlı bir şekilde değişmeye başladı. Neredeyse tüm ülkeler (Batılı gelişmiş ülkeler, eski Sosyalist ülkeler ve Üçüncü dünya ülkeleri) serbest rekabet, serbest ticaret, özel girişimcilik, özel mülkiyet, özelleştirme taraftarı olmuş ulusal sınırlar ve ideolojiler önemsizleşip ticari ilişkiler ön plana çıkmıştır. Ekonomiler giderek birbirine kenetlenmeye başlamış olup, dünya genelinde ekonomide başlatılan "deregülasyonlar" ve liberalizasyonların hız kazanması ile birlikte sermayenin hareketliliği artmış gerçek bir dünya ekonomisi oluşmaya başlamış. Yine, yabancı yatırımlara davetiye çıkaran ülke sayısı artmış, Doğu Avrupa, Rusya ve daha farklı bir tempoda da olsa Çin'de piyasa ekonomisi kurumlarının yerleşmesi sürecinde ortaya çıkan yatırım eksikliği global tasarrufların ve dolayısıyla sermaye ve yeni teknolojilerin önemini artırmış ve de tüm dünyada yabancı yatırımlara olan talep arzın çok üstüne çıkmıştır.

Küreselleşmeyle birlikte yaşanan bu süreç, bazı ülkelerin (gelişmiş, sanayileşmiş olanlar / Merkez) sahip oldukları sermayenin getirisi olan kâr'larının kat kat artarak daha da zenginleşip büyümelerine sebep olurken, diğer birçok ülkenin ise (geri kalmış ve gelişmekte olanların / Çevre) sahip oldukları kıt kaynakların da ellerinden yavaş yavaş çıkmaya başlaması böyle bir durumun (küreselleşme olgusunun) başta geri kalmış ve gelişmekte olan ülkeler de olmak üzere küreselleşmeye karşı ciddi anlamda yeni tartışmaları başlatmıştır.

Çalışma, bu tartışmaların odak noktasını oluşturan özellikle 1990'lı yılların ilk yarısından itibaren hız kazanan finansal piyasaların küreselleşmesi ile bu ülkelerde (Çevre) ortaya çıkan finansal krizlerin temel özelliklerini, yapısını, ortaya çıkış nedenlerini ve küreselleşmenin nasıl ve hangi yönde bu ülkeler ortaya çıkan finansal krizlerde etkisi olduğunu irdelemektedir. Ayrıca, Küreselleşme ile büyüme arasındaki ilişkinin yönü sorgulanarak, küreselleşmenin gerçekten bahsedildiği gibi, bu ülkelerin (Çevre) büyümeleri üzerinde olumlu etkisi olmuşmüdür? Sorusuna cevap vermeyi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, yoksulluk, finansal krizler.

ABSTRACT

While globalization progress stepped in from beginning of years 1980's step by step, spaned from the peak of centre towards to base by various powerfull method, came into existence important differences from the situation in 19th. century.

Economic and political face of world began to change rapidly. Almost all country (western developed countries – power countries, old socialist countries and third world countries) have favoured in free competition, free trade, private entrepreneur, privatization and national borders and ideologies are losed ground and trade relationships are loomed large. Economies are begun to be clamped in place. Capital movement increased with the to pick up speed deregulations and liberalization in economy in the world throughout and it has begun to become into being a actual world economy. Nevertheless, number of country increased to invite foreign investments. It gains ground capital, new technologies and global savings that come into existence in progress to settle in market economy institution in China, East Europe and Rusia. Foreign investment demand in all world climbed over supply very much.

* Pamukkale Üniversitesi Öğretim Üyesi, Doç. Dr., nbatmaz@pau.edu.tr

** Pamukkale Üniversitesi Öğretim Elemanı, Dr., aoczcan@pau.edu.tr

While this globalization progress is caused to be rich and growth of some countries (developed, industrialized countries / power countries) by the increasing their profits multiplex, other a lot of countries (under developed and developing countries/ environment)have lost slowly their scarce sources. Whereupon, it is begun serious discussion against the globalization in front in under developed countries and in developing countries.

This study investigates in front globalizing the financial markets that is picked up speed especially first half of the years 1990's and is composed focus point of this discussion, basic characteristic, their structures, causes of emergence and how and wherein affects the globalization financial crisis that emergence in this country (other countries). Furthermore, it will interrogated direction of relationship between globalization and growth. It is aimed the question "does globalization have positive effect growth of these countries (other countries)?"

Keywords: Globalization, poverty, financial crisis

GİRİŞ

Küreselleşme kavramı, son dönemlerin en çok tartışılan ve hakkında yargıya varılan kavramlardan biri haline geldi. Gerek akademik gerekse popüler literatür içinde kendine önemli bir yer bulan küreselleşme konusunun ele alınış biçimi, genellikle ideolojik kaygılardan uzak tutulamıyor. Küreselleşmenin yol açtığı gelişmeler, kendisi ile ilgili yargıları da genellikle iki kamp etrafında topluyor: küreselleşme karşıtları veya ona şüpheyle yaklaşanlar ile küreselleşmeyi gelişme ve yeni fırsatlar ile açıklamaya çalışanlar (Zengingönül, 2005: 1).

Küreselleşmeyi gelişme ve yeni fırsatlar kapısı olarak değerlendiren yaklaşıma göre; yeni ekonomik düzenin (küreselleşme) temeldeki öğretisi, evrensel düzeyde serbest piyasa ekonomisine geçmişteki bütün ülkelerin tek pazar oluşturmak üzere dünya pazarıyla bütünleşmesi ve mal-hizmet-sermaye hareketlerinin tam serbestleşmesiyle küreselleşmenin gerçekleşmesi. Bu amaçla, ithalat-ihracat dış ticareti koruma politikalarının etkisinden arındırılacak, fiyat sübvansiyonları kalkacak, paraların konvertibilitesi sağlanacak, devlet tekelleri kaldırılacak, kamu teşebbüsleri özelleştirilecek; mallar gibi hizmetlerin ve sermayenin dolaşımındaki kamu müdahaleleri kaldırılacak; dolayısıyla yatırımlar, portfolyo yatırımları ve kısa vadeli sermaye hareketleri denetimden arındırılacak ve mali piyasalar bütünleşecek. Böylece dünya ekonomisi, katılanları özel girişimler olan, piyasalarına rekabet koşullarının egemen olduğu ve dürtüsünün kâr olduğu bir alana dönüşecek. Devletlerin kamu yararı ya da sosyal dengeyi sağlamak için yaptığı bürokratik müdahaleleri ortadan kalkacağı için, özel girişimler kendi rekabet güçlerine göre kazanacak ya da kaybedecek; rekabet koşulları verimliliği ve kârlılığı artıracaktır (Kazgan, 2002: 96).

Küreselleşme karşıtları ve ona şüpheyle yaklaşanlar ise farklı bakış açılarıyla yeni düzeni eleştirmektedirler. Bunlardan Neo-Klasik iktisatçıların birçoğu (A.Marshall, Wiesser, Wicksell gibi) yeni düzenin hiçbir sosyal boyutunun olmadığını; bu nedenle en zengin ülkelerde bile kaldırımlarda yaşayan insanlar, işsizler giderek çoğalırken, çevre ülkelerde (geri kalmış ve gelişmekte olan ülkeler) ekonomik sorunlar daha ciddi boyutlara ulaşırken küreselleşmenin olumsuzluklarına karşı çıkanlar olsa da, uygulama değişmiyor. Gelir bölüşümünün de bir sosyal refah ölçütü olarak modele içerilmesi görüşü de geçmişte savunulmuştu geçmişte. Yeni ekonomik düzen aslında öğretiyeye de pek uymuyor. Her şeyin küreselleşmesine kapılar açılırken vasıfsız işgücü yerel kalmaya mahkûm; hele GÜ'den gelen vasıfsız emek, merkez ülkelerde (gelişmiş sanayileşmiş olanlar) sakınılacak mikrop muamelesi olarak görülmektedir.

Diğer taraftan küreselleşmeye karşı eleştiriler sadece bazı iktisatçılar tarafından değil, Çok Uluslu Şirketlerle rekabet edemeyen yerli firmaların sahipleri/ yöneticileri ile birlikte birçok sivil toplum kuruluşu, politikacı, işçi sendikaları, bürokratlarla birlikte birçok ülkedeki vatandaş tarafından da eleştiriye tabi tutuldu ve tutulmaya da artan bir ivme ile devam edilmektedir.

Küreselleşme gibi o kadar yarar sağlamış olan bir güç nasıl oldu da böylesine büyük tartışmalara yol açtı? Uluslararası ticarete açılmak, birçok ülkenin çok daha hızlı bir şekilde kalkınmasını sağlamadı mı? Kalkınma için global piyasalara erişim güçlü bir etkidir ancak kalkınmanın başarısı, dünya piyasalarına seçici ve eşanlı bir entegrasyonla mümkündür. Küreselleşme bu durumu sağlamadı mı? Bugün dünya da büyüme oranlarına bakıldığında Dünya Bankası raporuna göre sanayileşmiş ülkelerde 2003'te büyüme oranları %1.5, 2004'te %2.5 oranında gerçekleşirken, gelişmekte olan ülkelerde bu rakamlar %4 ve %4.9 oranında gerçekleşmiş olmasında küreselleşmenin etkisi olmadı mı? Artan büyüme, ortalama reel gelirleri yükseltmedi mi? 1990'lı yıllardan itibaren dünyada iyice belirginleşen yoksulluk ve gelir eşitsizliği ile

birlikte doğrudan ve dolaylı yabancı sermaye hareketlerinde meydana gelen artışlar, yer değiştirmeleri ile birlikte birçok ülkede ortaya çıkan yabancı sermaye artışında küreselleşmenin etkisi olmadı mı?

Bu ve benzeri birçok konuya yönelik sorular sorulduğunda küreselleşmenin gerçekten büyük bir fırsat mı, yoksa felaket mi olduğu özellikle 1990'lı yılların ikinci yarısından itibaren ciddi anlamda tartışılmaya başlanmıştır.

Çalışma, yukarıda ki sorulara da cevap vermeyi kapsayacak şekilde dört bölüme ayrılmıştır. Çalışmanın birinci bölümünde küreselleşmenin tanımı, amacı, ortaya çıkışı ve gelişme seyri incelenerek küreselleşmenin lehinde ve aleyhindeki görüşlere yer verilerek, küreselleşmenin gerçekten bahsedildiği gibi amacına uygun olarak dizayn edilip edilmediği incelenmiştir. İkinci bölümde, küreselleşmenin büyüme-yoksulluk üzerindeki etkileri incelenerek, büyüme yoksulluk sarmalının nasıl ortaya çıktığına açıklık getirilmiştir. Üçüncü bölümde ise, özellikle 1990'lı yılların ilk yarısından itibaren hız kazanan finansal piyasaların liberalizasyonunun çevre ülkelerde (geri kalmış-gelişmekte olan) ortaya çıkan finansal krizler üzerindeki etkisi incelenerek, bu ülkelerin makro ekonomik göstergeleri üzerinde oluşturduğu olumsuz etkileri Dünya Bankası verileriyle desteklenerek ortaya konmaya çalışılmıştır. Dördüncü bölümde ise, genel bir değerlendirme yapılarak küreselleşmeden kaçabilir miyiz? yoksa onu kullanabilir miyiz? sorusuna cevap verilmeye çalışılmıştır.

1. KÜRESELLEŞMENİN TANIMI, AMACI, ORTAYA ÇIKIŞ NEDENİ

1.1. Küreselleşmenin Tanımı

1980 sonrasında birçok konunun ve tartışmanın merkezine kurulan, bugün de içinde yaşadığımız dünyayı anlatmak açısından sıklıkla kullandığımız küreselleşme, aslında kendi içinde çok tartışmalı bir kavramdır. Küreselleşmenin tanımı, boyutları ve sonuçları konusunda nereden baktığınıza göre değişen birçok yorum ortaya çıkmaktadır (Koray, 2007: 1).

Küreselleşmeyi en az 500 yıldır süregelen bir gelişmenin yeni bir evresi olarak tanımlayanlar olduğu gibi, küreselleşmeyi insanların ve toplumların birbirine yaklaşması olarak yorumlayanlarla birlikte yine iki kutuplu dünya gerçeğinin daha da belirginleştiğini vurgulayanlar da bulunmaktadır. Ayrıca bu genel yorumların arkasında yaşadığımız küreselleşme süreci açısından çok farklı motiflerin öne çıkarıldığı da ayrı bir gerçektir.

Küreselleşmenin gerek kavramsal içeriği ve unsurlarının gerekse başlangıç dönemi olarak birbirinden çok uzak zaman dilimlerinin ifade ediliyor olması, bu unsurların hizmet ettikleri amaçların yine iki karşıt görüş açısından farklılık göstermesine neden olmuştur. Bu görüşler de; kapitalizmin küreselleşmeyi kullanarak ulusu (ve onun temsil ettiği değerleri), sosyal boyutu ve emeği ezip geçtiği görüşü ile küreselleşen liberalizmin getirdiği yeni fırsatları ve gelişmeyi beraberinde getirdiği görüşüdür (Zengingönül, 2005: 2).

Bu tezlerin karşısında, küreselleşmenin gelişmenin öncüsü olduğu ve her geçen gün insanlığın önüne yeni fırsatlar çıkardığı antitezlerinin de küçümsenemeyecek miktarda destekçisi bulunmaktadır. Bu noktada yine küreselleşmenin bir dayatma mı yoksa bir tercih mi olduğu sorusu da son zamanlarda ciddi anlamda tartışılmaya başlanmıştır.

Tartışmalar beraberinde küreselleşme kavramının tanımı ve içeriğinin de değişmesine neden olmuştur. Literatürde yer verilen bu tanımların bazıları şöyledir:

Giddens, küreselleşmenin nasıl anlaşılacağı, yeni bir kavram olup olmadığı ve yol açacağı sonuçların neler olabileceği gibi pek çok yönüyle sorgulanan bir kavram olduğunu belirtiyor. Bu bakış açısı, sosyal demokrasiyi koruma ve geliştirme arzusundaki görüşlere cazip geliyor. Söz konusu bu görüşler için, küreselleşme Yeni Liberallerin bir icadıdır. Bunun bir taklit olduğunu görüp gerçeği fark ettiğimizde daha önceki yaklaşımımıza (sosyal demokratik) devam edebiliriz (Giddens, 2000: 40-45).

Bir diğer iktisatçı (Dünya Bankası baş ekonomisti ve başkan yardımcılığı görevini 1997-2000 yılları arasında yürütmüş) J.E. Stiglitz'e göre ise, mali kemer sıkma politikaları, özelleştirme ve piyasaların liberalleştirilmesi, 1980'ler ve 1990'lar boyunca Washington Uzlaşmasının üç temel direği idi. Washington Uzlaşması Politikaları, Latin Amerika'da yaşanan gerçek sorunlara karşılık tasarlanmış politikaları ve gayet

anlamlydılar. 1980'lerde bu ülkelerin, devletlerinin çoğunlukla büyük açıkları vardı. Verimsiz devlet teşebbüslerinin yol açtığı kayıplar, bu açıkları daha da artırıyordu. Korumacı önlemlerle rekabetten uzak tutulan verimsiz özel şirketler tüketiciyi yüksek fiyat ödemek zorunda bırakıyordu. Gevşek para politikaları enflasyonun kontrolden çıkmasına yol açıyordu. Ülkeler büyük açıklara sürekli dayanamıyordu ve sürekli büyüme hiperenflasyonla mümkün değildi. Belirli bir düzeyde mali disiplin gerekiyordu. Ticaretin serbestleştirilmesi (gümrük vergisinin azaltılması ve diğer korumacı önlemlerin kaldırılması) doğru bir şekilde ve doğru bir hızda yapıldığında verimsiz işler ortadan kalkarken yeni işler yaratılıyordu ve belirgin bir verimlilik kazancı sağlanabiliyordu. Stiglitz'e göre piyasaların liberalleştirilmesiyle temel sorun bu politikaların birçoğu daha adil ve sürdürülebilir bir büyüme sağlamada araç olacağına kendileri birer sonuç haline gelmiştir. Sonuçlar niyet edilenlerden çok farklı bir noktaya gelmiştir. Yanlış şartlar altında aşırı noktalara kadar getirilen mali kemer sıkma politikaları durgunluk yaratabiliyordu ve yüksek faiz oranları yeni kurulmuş firmalara sekte vurabiliyordu. IMF özelleştirme ve liberalleşmeyi öyle bir şekilde ve öyle bir hızda sürdürdü ki bu, çoğunlukla bunlara maruz kalan ve yeterli donanımına sahip olmayan ülkelerin (çevre ülkelerin) sırtına çok büyük maliyetler yükledi (Stiglitz, 2002: 75-76).

Yine aynı yazara göre, ticaretin serbestleştirilmesi, çoğunlukla vaat ettiklerini gerçekleştirmediği gibi daha fazla işsizliğe de yol açtığı için bu kadar tepki topluyor. Ticaretin serbestleştirilmesi için baskı yapanların ikiyüzlülüğü ve baskı yapma şekilleri de hiç şüphesiz ticaretin serbestleştirilmesine karşı duyulan düşmanlığı körükliyor. Gelişmekte olan ülkeler uzun yıllardır süren ikiyüzlülük ve eşitsizlik yüzünden bu tür çifte standartlara daha çok kızıyorlar (Stiglitz, 2002: 82-83).

W. Kolodko'ya göre ise, ulusun başarısının Washington Uzlaşmasının doktrinlerini açık bir şekilde reddetmesine bağlı olduğunu iddia etmektedir (Kolodko, 1998).

Küreselleşmeyi ülkeler arasındaki gelir eşitsizliğine, yoksullaşmaya ve çevre felaketlerinin artmasına neden olarak gösteren Williamson'a göre küreselleşme, kurallarına uygun olarak uygulandığında etkin kaynak dağılımı gerçekleşecek, dünya ülkelerinin gelirleri birbirine yakınlaşacaktır. Washington Uzlaşmasında şatları belirlenen küreselleşme, zenginleşmeyi, demokrasinin genel bir norm olarak kabul edilmesini ve böylece gelişmekte olan ülkelerin kalkınmasını vaad ederken diğer yandan da bugün yol açtığı ya da artırdığı öne sürülen yoksullaşma, gelir eşitsizliği, çevre felaketleri gibi konularda eleştirilmekte, dünyanın birçok yerinde protesto edilmektedir (Williamson, 2004).

Santerelli ve Figini ise, birçok sebepten dolayı küreselleşme hakkında çok az şey bilindiğini ifade ederek sonuçları kakında genelleme yapılmasını erken bulmaktadırlar. Bu konudaki görüşlerini şu şekilde özetlemektedirler: küreselleşme, eşitsizlik ve yoksulluk kavramları ile ilgili ciddi ölçüm ve tanım eksikliklerinin olduğunu ifade ederek ampirik analizlerin sonuçlarını güvenilir bulmamaktadır. Yine bugün uygulandığı şekliyle küreselleşmenin iktisadi kalkınma sürecinde sadece 20 yıllık geçmişi olduğunu ve bu deneyimin genellemeler yapmak için yeterli olmadığına işaret ederek, Apriori varsayımların ve ideolojik etkenlerin küreselleşme tartışmasının bir parçası haline geldiğini ve objektif olmayan, taraflı yorumlar yapılmasına neden olduğunu ifade etmişlerdir (Santerelli ve Figini, 2002: 2).

İ. Herald Tribune gazetesi ise küreselleşmeyi "iki ucu keskin kılıç" olarak niteliyor. Dayanağı ise liberal tipteki küreselleşmenin salt "pazar genişlemesi"nden ibaret kalmasıdır. Bu sözcük son yıllarda dünyada yaşanan gelişmeleri tanımlamak için kullanılıyor. Kimilerine göre küreselleşme bir mit ve çok uluslu şirketlerin kullandığı bir propaganda sloganı; kimileri ise küreselleşmeyi ulusal sınırları ortadan kaldıran bir süreç olarak görüyor. İktisatçılar tanımı tartışa dursunlar aslen bir dilbilimci olan ABD MİT Öğretim Üyesi Profesör Naom Chomsky küreselleşme tanımını kanımca en yalın biçimde yapıyor: Küreselleşme mükemmel bir şekilde dizayn edilmiş yoğunlaşmakta olan özel güçlerin çıkarlarını kollayan bir yol. Birbirine sıkı sıkıya bağlı birkaç güçlü devlet ile mega şirketin maddi çıkarlarını yeniden ürettikleri bir süreç. Küreselleşmeyi, bilgisayarlı/bilgi-işlemsel/ iletişimsel üçlüsü üzerinde oturtan üç teknolojik devrim diyenlerde var.

Filozof E. Morin'in betimlemesiyle "Dünyanın her bir bölümünün dünyanın daha fazla bir bölümü olmasının yanı sıra, dünya da bir bütün olarak bu bölümlerin her birinde daha çok yer alıyor. Küremiz hologramlaşıyor. Çünkü hem belirgin hem de her yerde mevcut." tanımlamasıyla küreselleşmeyi farklı bir biçimde yorumlamaktadır (Mortan, 2001: 12).

1.2. Küreselleşmenin Amacı, Ortaya Çıkış Nedeni ve Gelişme Seyri

Küreselleşme konusunda yazılan-çizilen çok. Bu konuda yazmamak neredeyse bir "ayıp" haline geldi. Yazılanlara baktığımızda ise her bir yazının küreselleşmeye farklı bir açıdan bakarak değerlendirdiğini görüyoruz. Yine konuyla ilgili değerlendirmeler yapılırken de farklı tanımlarla farklı bakış açılarıyla ve farklı konularla bu kavramın lehinde ve aleyhinde görüş beyan etmektedirler. Örneğin küreselleşmenin tanımında olduğu gibi (birinci bölümde). Benzer yaklaşımları küreselleşmenin amacının ne olduğu, ortaya çıkış nedeni ve gelişme seyrinde de görmek mümkündür.

Küreselleşmenin amacının ne olduğuna yönelik yaklaşımları incelediğimizde, Ohmae "ulus-devletin ekonomideki gücünün aşındırılması" olarak tanımlamaktadır. Yazara göre, ulus-devletin aşılmasında iki boyut devreye girdi: birincisi, ulus-devlet ekonomi düzlemindeki yetkilerini giderek ulus-üstü kurumlara devretme durumuyla karşı karşıya kaldı. Bunun bir ayağını ulus-üstü, neredeyse küresel çapta üyesi olan örgütler çerçevesinde alınan kararlar oluşturuyor. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra geliştirilen Dünya Bankası, IMF, OECD ve GATT gibi örgütler, burada başat rol oynadılar; bu sonuncusu, Dünya Ticaret Örgütü'ne (DTÖ) dönüşerek (1994) denetim ve yargılama erkine de kavuştu.

Ulus-devlet erkinin aşılmasında ikinci boyut, yerel yönetimlerin giderek güçlendirilmesi, merkezi devletin olanaklarının, yetkilerinin ve sorumluluklarının kendi içindeki alt birimlere devredilmesi oluyor. Yani yerel yönetimlerin giderek mali, idari, ekonomik düzlemde özerkleşmesiyle merkezi devlete bağlılığın azaltılması amaçlanıyor. Böylece ulus-devlet erkinin tepeden ve tabandan aşındırılması yoluyla sadece bir "ara-örgüt" haline dönüşmesi süreci başlatılmış bulunuyor (Ohmae, 1996: 22-23).

Krugma'a göre ise, küresel boyuttaki bu yeniden yapılanmada amaç çok açık: mal- hizmet, her biçimiyle sermaye için dünya pazarı, serbestleşme / özelleştirme yoluyla kurulurken yerel yönetimler doğrudan küresel pazarla ilişki kuracak; ulusal pazar, ulusal sermaye ve emeğe ilişkin ekonomi düzlemindeki işlevleri, yetkileri ve sorumlulukları açısından ulus-devlet erki en aza indirilmiş bir örgüte dönüşecek. Geçmişte ulus-devletin ulusal pazarı ve emeği koruma, yerel girişimciye öncelik verme, ekonomiyi yerel ihtiyaçları karşılama yolunda güçlendirme gibi işlevleri sona erecek. Uluslararası sermaye, ulus-devletten kaynaklanan hiçbir dirençle karşılaşmadan küresel bir pazara ulaşacak ve istediği atı oynatabilecektir. Cüce boyuttaki yerel yönetimler, tabii, uluslararası sermayenin taleplerine ya da baskılarına direnme gücüne sahip değildir. Ayrıca ekonomi kuramı gösteriyor ki, ekonomik birim ne kadar küçükse, onun uluslararası pazarla serbest ticaret koşullarında ilişki kurmasında yarar ve korumacılık (gümrük vergisi koyma, ithal yasakları getirme, ihracata teşvik verme gibi) yapmada uğrayacağı zarar o kadar büyük olacaktır (Krugman, 1997:191-200).

Küreselleşme, günümüzde bunlara ek olarak ulus-devletin demokrasi, insan hakları, ticaret hukuku ve doğal çevreyi koruma gibi alanlardaki yetkileri ve sorumluluklarının da giderek ulus-üstü kurumlarca denetlenmesine sebep olmuştur. Uluslararası platformlarda çevre ile ekonomi arasındaki ilişkinin tartışmasız biçimde kabul görmesi, var olan ve ortaya çıkması muhtemel olan tehlikelerin ve sorunların giderilmesi için çevre koruma çabaları ile gelişme çabaları arasında bir uyumun sağlanması gerekliliği konusunda görüş birliği olmasına rağmen yine aynı uluslararası kuruluşlar tarafından az gelişmiş ülkelere önerilen ekonomi politikaları ve getirilen düzenlemeler, gelişme çabalarını olumsuz yönde etkilemekte olup küreselleşmenin amacı ile uygulamaları arasında büyük bir tezat oluşturduğu da ayrı bir gerçektir.

Yukarıda ele alınan olgularda görüldüğü gibi küreselleşmenin amacının ulus-devleti güçsüzleştirme, küçültme, yetkilerini ve sorumluluklarının kısıtlama yolunda devreye sokulan uygulamaların ancak makro-düzeydeki bütün toplumu ilgilendiren dönüşümleriyle ilgili olduğu görüşünü savunan Prof. Kazgan'ın "küreselleşme ve ulus devlet" isimli kitabı, küreselleşmenin amacının ne olduğunu çok açık ve detaylı biçimde açıklamaktadır.

Konuyla ilgili olarak, devlet karşıtı bu ideoloji konusunda Amerikalı bir iktisatçı ise şöyle diyor: "Tehlike şu ki, sorunların çoğunluğunun çözümünü devlete bırakan bir görüşten, sarkaç diğer uca, sorunu devletin kendisi olarak gören bir anlayışa doğru kayıyor. Devletin oynayacağı önemli bir rol var oysa Paul Valery'nin dediği gibi, devlet zayıf olursa, hepimiz ölebiliriz" (Tanzi, 1997: 23).

Küreselleşmenin amacı ve ortaya çıkış nedenleri ile ilgili bu açıklamalardan sonra gelişme seyrini incelediğimizde yine farklı tarihlerde ortaya çıktığını, geliştiğini açıklayan farklı görüşlerin söz konusu olduğunu görüyoruz. Kazgan'a göre; "küreselleşme, hiç de yeni bir olay değil. Aslında başlangıcı Rönesans'taki coğrafi keşiflerle önce yerkürenin her yanının tanınmasına kadar uzanıyor" (Kazgan, 2002:

28), olayın ilk basamağı bu. İkinci basamağı Birinci Sanayi Devriminden, üçüncü basamağı İkinci Sanayi devriminden geçiyor. Sermayenin küreselleşmesi anlamında küreselleşme, Birinci Sanayi Devrimi'nin ürünü; yeni keşifler ve icatlarla ulaştırma-haberleşmeye yeni boyutlar katan İkinci Sanayi Devrimi döneminde ise sermayenin küreselleşmesi olgusu son buluyor. İlginçtir, "finans kapital" diye anılan akışkan fonların sermaye piyasalarına serbestçe girip çıkmaları ve sermayenin her biçimiyle ülke sınırlarından içeri ve dışarı serbest hareketleri İkinci Dünya Savaşı sonrasında da hemen geri gelmedi; ancak 1970'li yılların ikinci yarısında sermayenin kâr haddindeki düşüşleri izleyerek ortaya çıktı. 1870'li yıllarda Avrupa'nın yaşadığı Büyük Depresyon'un sermayeyi küreselleştirmesi yüzyıl sonra aynen tekrarlandı (Petit and Soete, 1999).

Yukarıdaki çözümleme gösteriyor ki, bilimsel buluşların getirdiği küreselleşme, sermayenin küreselleşmesinin başka kaynağı ya da dayanağı değildir. Bu ikinciyi yaratan baskılar ayırıcıdır.

Konuya ilişkin bir başka yaklaşım ise Prof. Dr. Baskın Oran tarafından yapılmış olup küreselleşmeyi 1., 2. ve 3. küreselleşme evresi olarak üç evreye ayırarak yapmış olduğu incelemesidir.

Tablo-1: Küreselleşmenin Ortaya Çıkış Evreleri

	Birinci Küreselleşme	İkinci Küreselleşme	Üçüncü Küreselleşme
İtici Güç	Merkantilizm ve yarattığı denizcilik gelişmeleri	Sanayi Devrimi ve doğurduğu gereksinimler	1)1970'lerde Çokuluslu Şirketler 2)1980'lerde İletişim Devrimi 3)SB'nin yıkılmasıyla 1990'larda Batı'nın rakipsiz kalması
Yöntem	Keşifler, misyonerler, askeri işgal	Önce misyonerler, sonra keşifler, sonra ticaret şirketleri, en son askeri işgal	Kültürel ideolojik etki. Ülkenin her yanı (ekonomik, siyasal, sosyal kendiliğinden etkileniyor)
Haklı Gösteriş	"Putperestlerce Tanrı'nın dinini İşgal	"Beyaz Adamın Yüku", "Uygarlaştırıcı Görev" gibi ırkçı teoriler.	"En yüksek uygarlık düzeyi" "uluslararası topluluğu iradesi", "piyasaların gizli eli", "küreselleşme herkesin ortak çıkarıdır."
Sonuç	Sömürgecilik	Emperyalizm	Globalleşme

Kaynak: Baskın Oran, **Uluslararası Kaos mu? Türkiye'de Kriz mi**, Dünya Yayınları Ekonomi Dizisi:8, İstanbul, 2001. (Tablo Prof. Dr. Baskın Oran tarafından geliştirilmiştir.)

Oran'a göre, birinci küreselleşmede itici güç merkantilizm ve yarattığı gelişmeler, sömürgecilik ile son bulmuş; ikinci küreselleşmede sanayi devrimi ve gereksinimleriyle başlayan itici güç, emperyalizme sonuçlanırken; üçüncü küreselleşmede itici güçler, çok uluslu şirketler, iletişim devrimi ve SB'nin yıkılıp Batı'nın rakipsiz kalması, Globalleşme ile sonuçlanmaktadır.

2. KÜRESELLEŞMENİN BÜYÜME VE YOKSULLUK ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ (BÜYÜME-YOKSULLUK SARMALI)

Küreselleşmenin Büyüme Üzerindeki Etkileri

İktisat teorisinde büyüme şu şekilde tanımlanmaktadır: Bir ekonomide bazı sınıfların, bazı bölgelerin veya tüm ülkenin (üç faaliyet alanının; tarım, sanayi, hizmetler) gelir artışıdır (Özgüven, 1988: 156).

Büyümede önemli olan herkesin ve her faaliyet kesiminin gelirlerinde kesinlikle bir artışın beklenemeyeceğidir. Kalkınma ise, bir ülkede herkesin belli bir refah seviyesinden daha yüksek bir refah seviyesine yükselmesi ve üç faaliyet kesiminde dengeli bir verim artışı sağlanmasıdır. Büyüme daha çok endojen (iç), kalkınma ise genellikle exojen (dış) faktörlere bağlıdır. Bununla birlikte, büyüme ve kalkınma birbirini tamamlayan ve birbiri üzerine etki eden olaylar olup büyüme, kalkınmaya zemin hazırlar.

Büyümenin tanımından da anlaşılacağı üzere; küreselleşme, herkesin (her ülkenin-her faaliyet kesiminin) gelirlerinde kesinlikle eşit, dengeli ve adil bir artış yaratmamıştır. Ülkeler arasındaki gelir eşitsizliği 200 yıldır var olmakla beraber özellikle 1980'li yıllardan itibaren ciddi artış göstermiştir. Dahası, gelişmiş ve az gelişmiş ülkeler arasındaki gelir adaletsizliğinde düzelme olmamıştır. Ticari kısıtlamaları kaldırarak tümünden dışa açılma, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerin kırılğan iç dinamiklerini yıkıcı güçlerin etkisine maruz bırakmıştır. Kalkınma için küresel piyasalara erişim güçlü bir etkidir. Ancak, kalkınmanın başarısı dünya piyasalarına seçici ve aşamalı bir entegrasyonla mümkündür. Bugün hakim görüş, küreselleşmenin büyümeye olumlu etkisinin maliyetlerinin çok üzerinde olduğu ve gelişmekte olan ülkelerin ticari ve mali akımlara ekonomilerini entegre etmek için tüm engelleri kaldırmaları gereğidir (Rao, 1998: 2).

Bir grup gelişmekte olan ülkede, sanayileşmiş ülkelerden çok daha yüksek büyüme oranları kaydedilmesine rağmen yaşam standartlarının düştüğü gözlemlenmektedir. Artan büyüme ile ortalama reel gelirler de yükselmekte ancak mutlak yoksulluk içindeki kesimlerde hiçbir olumlu gelişme kaydedilmemektedir. Bu ülkelerde nüfus artış oranlarının yüksekliği gelişmiş ülkeleri yakalayabilmelerinin önünde ciddi bir engel oluşturmaktadır (World Bank, 2004).

Küreselleşen kapitalizmin bugünkü sosyo-ekonomik sonuçlarını, bir yandan durmadan büyüyen bir zenginlik, öte yandan artan işsizlik ve yoksulluk; bir yanda üretimin ve tüketimin hem küreselleşmesi hem inanılmaz boyutlar kazanması, öte yandan büyük kitleler için temel ihtiyaçların bile karşılanmaması, bir yanda piyasaya gerçek anlamının dışında adeta mucizevi bir nitelik kazandırılması, öte yandan kitlelerin ellerindeki tek araçtan, siyasetten soğuyup uzaklaşmaları gibi birkaç çarpıcı gerçeğe anlatmak hiç yanlış olmaz. Ekonomik açıdan birkaç somut örnek vermek gerekirse şunları hatırlayabiliriz. Örneğin 1985-1994 yılları arasında dünya ticaret hacminin dünya hasılasındaki artış oranının iki katı büyüdüğünü görüyoruz. Toplam direkt yurt dışı yatırımların dünya hasılası içindeki payının 1980-1994 arasında ikiye katlandığını ve daha da önemlisi günlük sermaye dolaşımının 1980 ortalarında 200 milyar iken, 1990 ortalarında 1.2 trilyon dolara ulaştığını görüyoruz. Buna bağlı olarak hemen her ülkede yatırımcı sermayeden çok finansal sermayenin, reel sektörden çok mali sektörün büyümesi gibi gerçekliklerle karşılaşılıyor. Örneğin 1983-

Tablo-2: Üretim, İhracat ve nüfusa Göre Küreselleşme Eğilimleri (1999)

	Ülke sayısı	GSYİH		İhracat		Nüfus	
		Gelişmiş Ülkeler	Dünya	Gelişmiş Ülkeler	Dünya	Gelişmiş Ülkeler	Dünya
Gelişmiş Ülkeler	28	100.0	57.4	100.0	77.6	100.0	15.5
Başlıca gelişmiş ülkeler	7	79.8	45.8	63.1	48.9	74.4	11.6
ABD		38.2	21.9	18.0	14.0	29.6	4.6
Japonya		13.3	7.6	8.6	6.7	13.7	2.1
Almanya		8.2	4.7	11.6	9.0	8.9	1.4
Fransa		5.7	3.3	7.1	5.5	6.3	1.0
İtalya		5.5	3.2	5.6	4.4	6.1	1.0
İngiltere		5.6	3.2	6.9	5.4	6.3	1.0
Kanada		3.4	2.0	5.1	4.0	3.3	0.5
Diğer Gelişmiş Ülkeler	21	20.2	11.6	36.9	28.7	25.6	4.0
Avrupa Birliği	15	35.3	20.3	50.6	39.3	40.3	6.3
Yeni Sanayileşmiş Asya Ülkeleri (Hong Kong, Güney Kore, Singapur, Tayvan)	4	5.7	3.3	12.2	9.5	8.6	1.3
Gelişmekte Olan Ülkeler	128	100.0	36.8	100.0	18.0	100.0	77.7
Afrika	51	8.8	3.2	10.2	1.8	15.5	12.0
Asya	27	57.5	21.2	45.9	8.3	67.1	52.1
Çin		30.6	11.2	17.1	3.1	27.2	21.1
Hindistan		12.4	4.6	4.0	0.7	21.4	16.6
Diğer Asya Ülkeleri	25	14.6	5.4	24.8	4.5	18.5	14.4
Orta Doğu ve Avrupa	17	10.8	4.0	19.1	3.4	6.5	5.0
Batı Yarıküre	33	22.9	8.4	24.8	4.5	10.9	8.5
Ağır Borç Yükü Olan	40	5.1	1.9	4.6	0.8	13.2	10.3

Ülkeler							
Gelişmemiş Ülkeler	46	4.4	1.6	2.8	0.5	13.6	10.5
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	21	10.3	3.8	17.6	3.2	7.4	5.8
Geçiş Sürecindeki Ülkeler	28	100.0	5.8	100.0	4.4	100.0	6.8
Merkezi ve Doğu Avrupa	18	49.5	2.9	63.2	2.9	44.8	3.1
Rusya		41.5	2.4	28.8	1.3	36.4	2.5
Transkafkasya ve Merkezi Asya	9	9.0	0.5	6.0	0.2	18.8	1.2
Toplam Ülke Sayısı	184						

Kaynak: Metin Toprak, Ömer Demir ve diğ. Küreselleşen Dünyada Türkiye Ekonomisi, Serbest Piyasa Devriminin Serüveni, 2001, s.244.

1987 arasında gelişmekte olan ülkelerin dünya direkt yatırımlarından aldığı pay %24'den %32'ye çıkarken; tahvil ve bono akışları çok daha hızlı büyüyerek 1983'de dünya hasılası içindeki %0.5'lik payını 1989'da %2'ye, 1996'da %4'e çıkarmıştır. Bu nedenle de ABD'de sermaye piyasasının değeri 1989-1997 arasında üç kat büyümüş, 1991-1996 arasında Amerikalıların net finansal varlıklarında 5.5 trilyon dolar artış gerçekleşmiştir. Bu büyüme kuşkusuz şirket büyümeleri ve şirketlerin çok uluslu olmasının ötesinde ulusötesi (transnational) bir nitelik kazanmaları gibi gelişmelerle birlikte gerçekleşmektedir. Küresel piyasada artık dünya piyasasını elinde tutan küresel şirketler veya şirket imparatorlukları vardır. Onlar için gerçekten artan fırsatlar ve artan serbestlik söz konusudur (Koray, 2007: 8).

Genel olarak küreselleşmenin bölgesel eşitsizlikleri artıran ve derinleştiren, küresel düzeyde çevresel sorunları genişleten, emek açısından kazanılmış sosyal hak taleplerinden geri adım atılmasına yol açan etkilerle birlikte gelişmiş ülkelerle gelişmekte olan ve geri kalmış ülkeler arasındaki üretim, ihracat ve nüfus yapısına kadar uzanan bir farkın (gelişmiş ülkeler lehine) ortaya çıkmasına nasıl bir zemin hazırladığı Tablo-2'de açıkça görülmektedir.

Yukarıda Tablo-2'de görüldüğü gibi, toplam 184 ülke içerisinde gelişmiş ülkelerin sayısı 28 olup, bunların arasında başlıca gelişmiş ülke sayısı 7 iken, diğer gelişmiş olanların sayısı ise 21'dir. Gelişmekte olan ülke sayısı 128 iken gelişmemiş, geri kalmış ülke sayısı ise 46'dır. Tablo-2'yi incelediğimizde başlıca gelişmiş olan ülkelerin dünya GSYİH'nın yaklaşık %80'ine sahip olduğunu görüyoruz. Oysa bu ülkelerin toplam dünya nüfusu içindeki payı %20'nin altında seyretmektedir. Diğer bir ifade ile dünyanın zengin %20'lik nüfusu, üretimin %80'ine sahiptir. Buna karşı, geri kalan dünyada yoksulluk sürekli artmaktadır.

Öte yandan yaşadığımız küreselleşme sürecinin ülkelerin makro ekonomik istikrarı ve göstergeleri üzerinde de ciddi anlamda değişikliklere yol açtığı görülmektedir (Tablo-3). Gelişmiş, orta gelirli ve düşük gelirli ülkelerin makro göstergelerindeki (1970-1998) değişimlerin ağırlıksız ortalamaları incelendiğinde düşük gelirli ülkelerle, gelişmiş ülkeler arasında gerek ortalama enflasyon, kamu mali açığı / GSYİH arasında gerekse cari işlemler açığı / GSYİH arasında büyük bir farklılık göze çarpmaktadır.

Tablo-3: Makro Ekonomik İstikrar (1970-1998, Ağırlıksız Ortalamalar, %)

Ülke Grupları	Ortalama Enflasyon	Enflasyonun Standart Sapması	Kamu Mali Açığı / GSYİH	Cari İşlemler Açığı / GSYİH	Karaborsa Primi (Resmi ve piyasa kuru arasındaki fark)
Düşük Gelirli Ülkeler					
Negatif Büyüme	26.4	26.3	6.2	6.5	386.4
Düşük Büyüme	16.1	12.4	4.2	8.6	214.9
Yavaş Büyüme	20.5	19.0	6.9	3.1	112.2
Hızlı Büyüme	9.4	7.7	0.7	0.7	23.6
Orta Gelirli Ülkeler					
Negatif Büyüme	15.1	10.6	4.6	3.1	49.1
Düşük Büyüme	25.4	21.6	4.9	4.5	59.3
Yavaş Büyüme	32.3	23.6	4.7	3.5	45.0
Hızlı Büyüme	8.4	5.3	2.3	1.7	7.2

Gelişmiş Ülkeler	6.5	3.9	3.2	1.0	0.8
Diğer yüksek gelirli petrol ihracatçısı olmayan ülkeler (1)	13.0	11.7	1.8	0.4	4.1
Orta ve yüksek gelirli petrol ülkeleri (2)	7.1	7.9		-2.3	0.5

1) Kıbrıs, Hong Kong, İsrail, Singapur, Tayvan

2) Ekvator Gine'si, Gabon, Kuveyt, Umman, Katar, Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri

Kaynak: Metin Toprak, Ömer Demir ve diğ. **Küreselleşen Dünyada Türkiye Ekonomisi**, Serbest Piyasa Devriminin Sertüveni, 2001, s.227.

Küreselleşmenin Yoksulluk Üzerine Etkileri

Bugüne kadar yapılan çalışmalarda yoksullukla ilgili sayısal tanımlamalar yoluna gidilmiş ancak Dünya Bankasının aldığı ölçütler genel kabul görmüştür. Yoksulluk araştırmaları ve çalışmaları Dünya Bankasının 1990 yılı Kalkınma Raporunda önemli bir yer bulması ile artmıştır. Dünya Bankası bu çalışmada mutlak ve görel yoksulluk olmak üzere iki tür yoksulluk düzeyi ortaya koymuştur. Mutlak yoksulluk; kişi başına tüketilen kalori miktarına bağlı olmakla birlikte hane, halk ya da fertlerin biyolojik olarak kendilerini üretebilmeleri için ihtiyaç duydukları asgari gelir ve harcama düzeyidir.

Görel yoksulluk ise, yoksulluğun ölçülmesinde minimum kalori ihtiyacının yanı sıra temel toplumsal ihtiyaçlardan barınma, eğitim, sağlık ve benzeri kültürel ve toplumsal ihtiyaçları göz önüne almaktadır. Görel yoksulluk, kişinin kendisini toplumsal olarak yeniden üretebilmesi için gerekli tüketim ve yaşam düzeyinin saptanmasını içerir (Aktan ve Vural, 2002: 5).

Yukarıda yapılmış olan yoksulluk tanımlarından hareketle, küreselleşmenin bazı ülkeleri (geri kalmış ve gelişmekte olanlar) nasıl ve hangi yöntemlerle yoksullaştırdığını şu şekilde açıklamak mümkündür. Gelişmiş ekonomilerin ve bazı gelişmekte olan ülkelerin küreselleşme ile çok önemli kazanımları olmuştur. Ancak dünyanın az gelişmiş özellikteki büyük bölümünde, ticaretin serbestleşmesinin yanı sıra, özellikle 1990'da hızla artan mali entegrasyon sonucu krizlere karşı duyarlılık ve mali kırılganlık artmış, krizler ciddi yoksullaşmaya neden olmuştur. Dünyada yoksulluğun mutlak anlamda artması ve ülkeler arasında ve ülke içinde gelir dağılımının düzeltilmemesi küreselleşme ile ilgili endişe ve eleştirilerin artmasına neden olmuştur.

Diğer taraftan yoksul kişi, asgari yaşam standardına ulaşamayan birey olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımdan hareketle son 30 yıllık dünya gelirindeki artış ve bu gelir artışının dünyadaki dağılımı incelendiğinde kuzey ve güney ülkeleri olarak adlandırılan iki grup arasındaki farklılık bugüne kadar azaltılmamıştır. Yine son 30 yıl dikkate alındığında, dünya gelirinden en yüksek payı alan %20'lik kesimin payının %70'lerden %85'e çıktığı görülürken, en düşük payı alan %20'lik nüfusun payı %2.3'ten %1.4'e düşmüştür (World Bank, 2000: 5).

Dünyada yoksullaşma oranlarına bakacak olursak; günde 1\$'ın altında gelire yaşayanlar 1987'de %28.3'den 1998'de %24'e, 2\$'ın altında yaşayanlar ise 1987'de %61'den, 1998'de %56'ya düşmüştür. Bu sayılara Güney Sahara Afrika'sı, Doğu Avrupa ve Orta Asya dâhil değildir. Günde 2\$'ın altında yaşayan 2.8 milyar kişinin 1.8 milyarı, diğer bir deyişle dünyadaki yoksulların %59'u yeni gelişen piyasalarda yani G-20 ülkelerinde yaşamaktadır. Bebek ölümleri, yaşam beklentisi ve yoksullukla mücadelede kaydedilen gelişmelere rağmen son 30 yılda 40'ın üzerindeki az gelişmiş ülkede yaşayan 400 milyon kişide negatif ya da sifıra yakın kişi başına gelir artışı kaydedilmiştir. İlerlemelere rağmen mutlak yoksulluğun arttığı görülmektedir (Danışoğlu, 2007: 12).

Aşağıda Tablo-4'de Dünya'da yoksulluk sınırının altında yaşayanların toplam nüfus içindeki oranları verilmiştir.

Tablo-4: Dünyada Yoksulluk Sınırının Altında Yaşayanların Toplam Nüfus İçindeki Oranları (%)

Yıllar	1987	1990	1993	1996	1998
Doğu Asya	33.1	38.69	29.82	19.03	19.56

Doğu Asya Çin Hariç	45.06	33.36	30.76	23.16	24.55
Doğu Avrupa, Orta Asya	7.54	16.19	25.34	26.08	25.60
Latin Amerika, Karayipler	50.20	51.48	51.05	51.55	51.35
Orta Doğu, K.Afrika	18.93	14.49	13.62	11.40	10.76
Güney Asya	45.20	44.21	42.52	42.49	40.20
Afrika'nın Sahra'nın Altındaki Bölümü	51.09	52.05	54.01	52.80	50.49

Kaynak: Weller, Scott, Hersch, 2000, s.5.

Tablo-4'te görüldüğü gibi; toplam dünya nüfusu içinde yoksulluk sınırının altında yaşayan ülkelerde bazı yıllarda düşüşler yaşanırken bazı yıllarda artışlar meydana gelmiştir. Örneğin Doğu Asya Ülkelerinde 1987'de toplam nüfusun %33.01'i yoksulluk sınırının altında yaşarken yine aynı ülkelerde bu oran 1998 yılında %19.56'ya düşmüştür. Ancak, Doğu Avrupa ve Orta Asya Ülkelerinde bu durum tersine dönmüştür. 1987 yılında Doğu Blokundaki çözülmeden önce bu ülkelerde yoksulluk sınırının altındaki nüfus, toplam nüfusun %7.54'üne tekabül ederken bu oran 1998'de (1990'lı yıllarda Doğu Bloku çözüldükten sonra) %25.60'a kadar yükselmiştir. Benzer şekilde Latin Amerika ve Karayiplerde de yoksulluk sınırının altında yaşayan nüfusun da arttığını görüyoruz.

Diğer taraftan gerek ticaretin serbestleşmesiyle gerekse mali piyasalar üzerindeki denetim ve korumacılığın kaldırılmasının yoksulluğu artırdığı yönündeki görüşler günümüzde ciddi şekilde tartışılmaktadır. Bu görüşü savunanlardan Ravallion ve Van de Walle (2002), Endonezya için yaptıkları çalışmada, ticarete serbestleşmenin yoksulluk üzerinde olumsuz etkisi olduğunu bulmuşlardır. Yine bu sonuçların yoksulluğun nasıl tanımlandığına ve ölçüldüğüne bağlı olduğunu belirtmişlerdir. Agenor ve Pierre-Richard (2002)'a göre küreselleşmeyi savunanlar, gelişmekte olan ülkelerde yapılacak ticaret reformunun, ücretlerde esnekliğin azalması ve sektörler arasında işgücünün hareketliliğinin sınırlı olması nedeniyle, kısa vadede daha fazla işsizlik ve yoksullukla sonuçlanacağını belirtmektedir. Diğer yandan bir başka küreselleşme yanlısı görüş de etkin kaynak dağılımı nedeniyle kısa vadede büyüme oranlarının yükseleceğini ve bundan yoksul kesimin de yararlanacağını savunmaktadır. Oysa küreselleşme birçok kanaldan yoksullara zarar vermektedir (Danışoğlu, 2007: 13).

Ersel (2004: 18) yeni bir teoremi şöyle ifade ediyor: Eğer bir piyasa açılırsa ya da mevcut bir piyasa daha etkin hale gelirse, herkesin "potansiyel olarak" gönencinin artmasına yol açacak bir gelişme sağlanabilir. Bu teoremin geçerli olabilmesi, potansiyel olanakların gerçekleşebilmesi için bazı koşulların (rekabet gibi) yerine gelmesi gerekir. Ayrıca bu gelişmelerden zarara uğrayanların kayıpları telafi edilmelidir. Aynı yazıda belirtildiği gibi; serbest ticaretin gönenci artıracığını söyleyen eski köklü görüşlerin savunulduğunu ifade eden araştırmacıların sayısı da az değildir.

Dış ticaretin yarattığı sonuçlar, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler ayrımı yapılarak incelendiğinde şu eğilimler gözlenmektedir. I) Sanayi dışsatımı gelişmekte olan ülkelerde, gelişmiş ekonomilere kıyasla daha hızlı artmıştır. II) Dolayısıyla sanayi dışsatımında gelişmiş ülkelerin payı önemli ölçüde azalmıştır. III) Bunlara karşın gelişmiş ülkelerin sanayi katma değeri içindeki payında yalnızca çok küçük bir azalma olmuştur (1980'de %90.1' den 1998'de %87.7'ye düşmüştür). IV) Bu konuda ülkeler arasında da farklar yaşanmıştır. Almanya'da Japonya'da, özellikle ABD'de sanayi katma değer payı artmış, buna karşılık Fransa, İngiltere ve bazı Güney Avrupa Ülkelerinde söz konusu katma değer payı azalmıştır. V) Gelişmekte olan ülkelerde sanayi dışsatımı payı hızla artmıştır (1980'de %10.6'dan 2000'de %29.5'e çıkmıştır). Buna karşılık bu ekonomilerde sanayi katma değer payı aynı ölçülerde artmamıştır (1980'de %8.6'dan 2000'de %11.6'ya çıkmıştır). VI) Gelişmekte olan ülkeler arasında farklılık yaşanmıştır. Sanayi dışsatım payı Latin Amerika'da, Güney ve Doğu Asya'da artmış ama sanayi katma değer payı Latin Amerika'da az da olsa azalmış, Güney ve Doğu Asya'da hızla artmıştır (Bulutay, 2005: 70).

Böylece sanayi etkinlikleri gelişmekte olan ülkelere kaymış, sanayi katma değerinde ancak küçük ölçüde artışlar yaratabilmiştir. Bu bakışimsızlığın temel nedeni söz konusu üretim kayışının işgücü yoğun sanayi kesimlerine yönelmiş olmasıdır. İleri ve geri üretim ilişkilerinin, olumlu dışsallıkların yoğun olduğu kesimlere akım olmamıştır (UNCTAD, 2003: 113, Mayer, 2004: 1-3, 20-22).

3. KÜRESELLEŞMENİN FİNANSAL PİYASALAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ VE MALİ KRİZLER

1980'li yılların başından itibaren adım adım devreye giren küreselleşme hareketi, merkezin doruğundan tabana doğru çeşitli merkez usulü yöntemlerle yayılırken finansal piyasaların liberalleştirilmesini de ihmal etmedi. Temeldeki öğretisi evrensel düzeyde, serbest piyasa ekonomisine geçişteki bütün ülkelerin tek pazar oluşturmak üzere dünya pazarıyla bütünleşmesi ve mal-hizmet-sermaye hareketlerinin tam serbestleşmesiyle küreselleşmenin gerçekleştirilmesidir.

Bu amaçla ithalat-ihracat, dış ticareti koruma politikalarının etkisinden arındırılacak, fiyat sübvansiyonları kalkacak, paraların konvertibilitesi sağlanacak, devlet tekelleri kaldırılacak, kamu teşebbüsleri özelleştirilecek, mallar gibi hizmetlerin ve sermayenin dolaşımındaki kamu müdahaleleri kaldırılacak, dolaysız yatırımlar, portfolyo yatırımları ve kısa vadeli sermaye hareketleri denetimden arındırılacak ve mali piyasalar bütünleşecektir. Böylece dünya ekonomisi, katılanları özel girişimci olan, rekabet koşulları egemen olan ve dürtüsü kâr olan piyasaların yer aldığı bir alana dönüşecektir (Kazgan, 2002: 95-96).

Bu uygulamalar, aynı dönemde teknolojiye, özellikle iletişim teknolojisinde yaşanan hızlı gelişmelerle birlikte, üretim ve ticaretin küresel boyutlara ulaşan dev faaliyetlere dönüşmesini kolaylaştırmış, finansal piyasaların hızla bütünleşmesine yol açmıştır (Helleiner, 1997).

Özellikle 1990'lı yılların ilk yarısında hız kazanan finansal piyasalardaki küreselleşme olgusu dünya üretim ve ticaretinin çok üzerinde para hareketlerine neden olmuş, bu dönemde gelişmekte olan ülkelere yönelik sermaye akımları adeta katlanarak büyümüştür. Belirtilmesi gereken, gelişmekte olan ülkelere yönelik bu sermaye akımlarının esas olarak "yükselen piyasalar (Emerging Markets)" olarak adlandırılan yaklaşık 20 ülkede yoğunlaşmış olduğudur.

Bu süreçte sermaye hareketlerinin niteliği de önceki dönemlerden büyük ölçüde farklı olup Tablo-5'da görüldüğü gibidir.

Tablo-5: Gelişmekte Olan Ülkelerin Ödemeler Dengesi 1992-1999 (Milyar \$)

Yıllar	Cari İşlemler Dengesi	Toplam Sermaye (net)	Net Resmi Sermaye Akımı	Net Özel Sermaye Akımı
1992	-85	124	22	102
1993	-121	157	49	108
1994	-87	150	25	125
1995	-98	174	31	143
1996	-74	188	8	180
1997	-58	155	23	132
1998	-94	99	43	56
1999	-24	84	31	53

Kaynak: IMF World Economic Outlook, Ekim 2000.

Daha önceki dönemlerde ulusal ekonomilerin temel dengesizliklerinden doğan finansman gereğini karşılama işlevini yüklenen sermaye hareketleri, bu işlevinden uzaklaşarak, daha çok arbitraj kazancı kovalayan, spekülatif nitelikli para hareketlerine dönüşmüştür. Bu nitelik değişimine paralel olarak bu dönemde ortaya çıkan sermaye akımlarının vadesi kısalmış, daha oynak ve hareketli hale gelmiştir (İnsel ve Sungur, 2000: 3).

Amprik gözlemler, finansal liberalizasyonu savunanların ileri sürdüğü gibi, gelişmekte olan ülkelere akan sermaye miktarı arttıkça bu ülkelerdeki yatırımların getirisinin gelişmiş ülkelerin düzeyine inmediğini; sermaye akımları ile yatırımların getirisi arasında bir yakınlaşma eğiliminin ortaya çıkmadığını göstermektedir (Akyüz, 1993).

* Arjantin, Brezilya, Şili, Kolombiya, Mısır, Hindistan, Endonezya, Malezya, Meksika, Pakistan, Peru, Filipinler, G. Kore, G. Afrika, Tayland, Türkiye

Benzer görüşler (Aghian, Bacchetta ve Banerjee, 2004: 3'de) de ileri sürülüyor. En çok istikrarsız ülkeler, çok gelişmiş ya da gelişmemiş ülkeler değil, orta derecede finansal gelişme içindeki ekonomilerdir. Bu ülkelerde, iç piyasayı dış sermaye akımlarına açmak yoluyla tam finansal serbesti, ekonomileri istikrarsızlaştırabilir. Sermaye akımları büyüme dönemleri ve sermayenin kaçması da çöküşler yaratabilir (Bulutay, 2005: 47).

Yine 1990'lı yıllarda finansal kriz yaşayan bütün ülkeler, finansal serbestleşme sürecini yaşamış olan ülkeler olup, bu ülkelerin ortak yanları ise ayarlanabilir sabit döviz kuru veya tam sabit döviz kuru uygulamasına geçmeleridir. Kriz sonrasında, Malezya hariç krize giren diğer bütün ülkeler dalgalı kura geçmişlerdir. Malezya ve bir ölçüde Şili'de ise özellikle kısa vadeli yabancı sermaye hareketlerine önemli kısıtlamalar getirilmiştir. Kriz yaşayan bütün ülkelerde sıkı para ve maliye politikası uygulanmıştır. Kamu harcamaları düşürülmüş, vergiler artırılmıştır (Toprak, 2001: 94).

Diğer önemli bir nokta, uluslararası faiz oranlarındaki oynaklık ve bunun özel sermaye akımları üzerinde neden olduğu etki önemli dışsal istikrarsızlık faktörüdür. Uluslararası faiz oranlarındaki dalgalanmalar yalnızca (doğrudan ya da dolaylı) yükselen piyasalar için borçlanma maliyetini etkilememekte, aynı zamanda yükselen piyasalarda yatırımın göreceli (marjda) çekiciliğini de değiştirmektedir. Amprik veriler, uluslararası faiz oranlarındaki hareketlerin 1990'larda gelişen ülkelere giden özel sermaye akımlarının yarısı ile üçte ikisini açıklayabilmektedir. Uzun süreli bir perspektiften bakıldığında gelişen ülkelere giden net özel sermaye akımlarının oynaklığının temel nedeni olduğu ileri sürülmektedir (Miyntat, 2002).

Sonuç olarak; küreselleşme ile birlikte gelişen finansal piyasaların liberalizasyonu (1990'lı yıllardan itibaren), ülkeler arasında mal ve hizmet akımlarının önündeki engelleri kaldırıp ülkeler arasında kota ve tarifelerin olmadığı tam bir serbest ticareti hedeflemiştir. Bununla birlikte üretime yönelik sermaye yatırımı ve finans piyasalarına yönelik para-finans şeklindeki sermaye akımlarının önündeki engeller de kaldırılmaya başlanmıştır. Elektronik ve haberleşme teknolojisindeki baş döndürücü gelişmeler, ülkeler arasındaki dolaşımı çok kolaylaştırmıştır. Fakat bu gelişmeler kimi zaman bu gelişmelere uyum sağlayamayan (başta gelişmekte olan ülkeler olmak üzere) krizlere neden olmuştur.

Finansal liberalizasyon, bu ülkelerin ekonomilerinde borcun (iç-dış) büyümesine, belirsizliklerin artmasına, yeni ve alışık olunmayan finansal araçların ortaya çıkmasına, yeni ve deneyimsiz kurumların piyasaya girmesine neden olmuştur (Karacan, 1997: 62).

SONUÇ

Bu çalışmada vardığımız sonuç şu: küreselleşme denen olgu bahsedildiği gibi 1980'li yıllarda ortaya çıkmamış olup, başlangıcı Rönesans'taki coğrafi keşiflerle önce yerkürenin her yanının tanınmasına kadar uzanmaktadır.

Küresel boyuttaki bu yeniden yapılanmada amaç, mal, hizmet, her biçimiyle sermaye için dünya pazarı serbestleşme/özelleştirme yoluyla kurulurken, yerel yönetimler doğrudan küresel pazarla iletişim kuracak; ulusal pazar, ulusal sermaye ve emeğe ilişkin ekonomi düzlemindeki işlevleri, yetkileri ve sorumlulukları açısından ulus-devlet erkini en aza indirilmiş bir örgüte dönüştürecekler.

Ulus-devlet erkini minimize edilmeye başlanmasına etkin olarak 1980'li yıllardan itibaren adım adım başlanmıştır. Uygulama Merkez'in doruğundan tabana doğru çeşitli merkez usulü yöntemlerle, evrensel düzeyde serbest piyasa ekonomisine geçişteki bütün ülkeleri tek pazar oluşturmak üzere dünya pazarıyla bütünleşmesini sağlamaya yönelik bir olgu haline getirmiş olup bunda da başarılı olmuştur.

Merkezin bu uygulamaları sadece ticaretin küreselleştirilmesiyle sınırlı kalmamış, 1990'lı yılların ikinci yarısından itibaren finans piyasalarının da etkin olarak küreselleştirilmesiyle kendi içinde düşüşe geçen sermayenin kâr haddini çevre ülkelerden (gelişen piyasalar) riski daha yüksek olsa da döviz kuru-faiz haddi ayarlamalarıyla getiri oranı inanılmaz düzeylere ulaşan kazancın Merkeze akmasına zemin hazırlamıştır. Tabii spekülasyon hareketleri bunu tamamlıyor.

Sermaye piyasalarının liberalleştirilmesini savunanların öne sürdükleri tezlerde olduğu gibi, sermaye piyasalarının liberalleştirilmesi, ekonomik verimliliği artırmamıştır. Aksine gelişmekte olan ülkelere akan sermaye miktarı arttıkça bu ülkelerdeki yatırımların getirisinin gelişmiş ülkelerin düzeyine inmediği gibi bir yakınlaşma eğiliminin ortaya çıkmadığı da açıkça görülmektedir.

Yine sermaye piyasalarının liberalleşmesi ile birlikte özellikle gelişmekte olan ülkelerde döviz kuru, faiz ve fiyatlar üzerindeki baskılar artmış. Kısa dönemli ve üretime yönelik olmayan mali araçlardan kazanç sağlama, reel ekonomiyi geliştirecek, uzun dönemli bakış sağlayacak üretime yönelik yatırımların azalmasına sebep olmuştur. Bu durum ekonomide istikrarın sağlanmasına katkıda bulunmadığı gibi birçok gelişmekte olan piyasa da krizlerin tetikleyicisi olmuştur. Krizlerin kökeninin uluslararası mali sistemin işleyiş biçiminde yattığını, bu işleyiş biçimi değişmedikçe mali krizlerin ortaya çıkmasını önlemenin mümkün olmayacağı görülüyor.

Diğer taraftan sanayileşmiş ülkeler ile gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkeler arasında hem ekonomik hem de sosyal anlamda ciddi uçurumlar bulunmaktadır. Ülkeler arasındaki gelir eşitsizliği 200 yılı aşkın süreden beri var olmakla beraber 1980'li yıllardan itibaren ciddi artış göstermiş olup zenginlerin daha zengin fakirlerin ise daha fakirleşmesine neden olmuştur.

Tüm bu gelişmeler, 1990'lı yıllardan itibaren küreselleşmenin olumlu ve olumsuz sonuçlarının yeniden değerlendirilmesi gereğini ortaya koymuştur. Bu gün uygulandığı şekliyle küreselleşmenin devam etmesi halinde hem kalkınmayı artırmada başarılı olamayacağı hem de yoksulluk ve istikrarsızlık üretmeyi sürdüreceği yönündeki görüşlerin ağırlık kazanmış olması "küreselleşmeden kaçabilir miyiz? yoksa onu kullanabilir miyiz?" tartışmalarını başlatmıştır. Ancak bugünün küreselleşmesi esas itibariyle serbest piyasa ekonomisi ve demokrasinin bir uzantısı olarak görülmektedir. Dolayısıyla bugün küreselleşmeye karşı çıkmak, serbest piyasa ve demokrasiye karşı çıkmakla benzer içeriğe sahiptir. Dolayısıyla küreselleşmeden doğan risklerden kaçınmak pek mümkün gözükmemekle birlikte, imkânsız da değildir. Ancak küreselleşmeden kaçmak için ekonomik ve siyasal özgürlüklerden, teknolojinin nimetlerinden büyük ölçüde özveride bulunmak gerekmektedir.

Tartışmanın devamı olan küreselleşmeyi kullanabilir miyiz sorusuna gelince; bu gün küreselleşme milyonlarca insanın kısa bir süre önceye kadar tahayyül edemediği kadar yüksek bir yaşam standardına kavuşmasına yardım etmişken, yine milyonlarca insan için de küreselleşmenin işe yaramadığı, hatta birçok insanın durumunun daha da kötüleşmesine neden olduğu genel kabul görmektedir. Burada görüldüğü gibi, yüksek hayat standardına kavuşanlar, küreselleşmenin nimetlerinden yararlananlar bu olguyu kendi lehine çevirip kullanmayı başaranlardır.

Küreselleşmeyi kullanamayanlar ise hala geçmişteki hatalarından ders çıkaramıyorsa, kendi kaderlerinin sorumluluğunu üstlenen ve kendi sorunlarını kendi çözen, kendi kendini ayarlayan piyasa düşüncesine bel bağlamak yerine, yine kendi geleceklerine yönelik politikaların belirlenmesinde bizzatli kendilerinin politika yapıcıları olmadıkları müddetçe, küreselleşmeden faydalanamayacaklardır.

Sonuç olarak diğer birçok konuda olduğu gibi, küreselleşme konusunda da söylenenlerle gerçekleşenler arasındaki uçurumları kapamak için daha çok somut adımların atılması gerekmektedir.

REFERANSLAR

AGENOR, Pierre-Richard(2002), "Does Globalization Hurt The Poor?", **World Bank Policy Research Working Paper**, No:2922.

AKTAN Çoşkun C., Vural Y.İ.(2002), "Yoksulluk: Terminolojisi, Temel Kavramlar ve Ölçüm Yöntemleri", **Yoksullukla Mücadele Stratejileri**, Hak-İş Konfederasyonu Yayınları, Ankara.

AKYÜZ, Y.(1993), "Financial Liberalization: The Key Issue", **UNCTAD Discussion Paper**, No: 56.

BULUTAY, Tuncer(2005) "Bölgesel Gelişme Stratejileri ve Akdeniz Ekonomisi", **Türkiye Ekonomi Kurumu**, Ankara.

DANIŞOĞLU Çelikel Ayşe(2007), "Küreselleşmenin Gelir Eşitsizliği ve Yoksulluk Üzerindeki Etkileri", **İstanbul Ticaret Üniversitesi Dergisi**, www.iticu.edu.tr/kutuphane/dergi/d6/M0007 erişim:30.05.2007

ERSEL, H.(2004), "Adil Küreselleşme için Evrensel Değerler Konulup Uygulanmalı", **Referans Gazetesi**, 20 Aralık,1,18.

GIDDENS, Anthony (2000), **Üçüncü Yol**, Birey Yayıncılık, İstanbul.

HELLEINER, G.K.(1997), "Capital Account Regimes and The Developing Countries", **International Monetary and Financial Issue For The 1990s**, Vol:VIII, UNCTAD.

İNSEL A., Sungur N.(2000), "Sermaye Akımlarının Temel Makro Ekonomik Göstergeler Üzerindeki Etkileri: Türkiye Örneği 1989-1999", **ODTÜ IV. Uluslararası İktisat Kongresi**, Ankara, 1-29.

KARACAN, A. İhsan(1997), **Bankacılık ve Kriz**, Creative Yayıncılık, İstanbul.

KAZGAN, Gülten(2002), **Küreselleşme ve Ulus Devlet-Yeni Ekonomik Düzen**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 3. Baskı, İstanbul.

KOLODKO, George W.(1998), "Russia Should Put Its People First", **New York Times**, 7 July.

KORAY, Meryem, (2007), "Küreselleşmeyi Nasıl Yorumlamalı", **Küreselleşmeye Eleştirel Bir Bakış**, <<İnsanlık Halleri...mht>>30.05.2007.

KRUGMAN, P.(1997), **International Economics: Theory and Policy**, Addison Wesley Inc. ABD.

MAYER, J.(2004), "Industrialization in Developing Countries: Some Evidence From a New Economic Geography Perspective", **UNCTAD Discussion Paper**, No.174.

MİYNAT, Mustafa(2002), Liberalizasyon Sürecinde Ortaya Çıkan İstikrarsızlıklar ve Çözüm Önerileri, **Yönetim ve Ekonomi Dergisi**, Cilt: 9, Sayı: 1-2.

Mortan, Kenan(2001), **Uluslararası Kaos mu? Türkiye'de Kriz mi?**, Dünya yayınları Ekonomi Dizisi: 8, Globus Dünya Basımevi, İstanbul.

OHMAE, K.(1996) **Ulus-Devletin Sonu; Bölgesel Ekonomilerin Yükselişi**, (çeviren: Z. Dicleli), Türk Henkel Dergisi Yayınları, No: 6, İstanbul.

ORAN, Baskın(2001), **Uluslararası Kaos mu? Türkiye'de Kriz mi**, Dünya Yayınları Ekonomi Dizisi:8, İstanbul.

ÖZGÜVEN, Ali(1988), **İktisadi Büyüme, İktisadi Kalkınma, Sosyal Kalkınma, Planlama ve Japon Kalkınması**, İstanbul.

PETİT, P. and Luc Soete(1999), "Globalization in Search of a Future", **The International Review of Social Science**, No: 160, UNESCO, Paris.

RAO, Mohan J.(1998), "development in a Time of Globalization", **University of Massachuttes at Armherest Working Paper Series**, No:1.

RAVALLİON, Martin and Dominique van de Walle(1991), "The Impact on Poverty of Food Pricing Reforms: A Welfare Analysis for Indonesia", **Journal of Policy Modeling**, 13(2), 281-289.

SANTERELLİ E.and PAOLO Figini(2002) "Does Globalization Reduce Poverty: Some Emprical Evidence for Developing Countries"

STİGLİTZ, Joseph E.(2002), **Küreselleşme Büyük Hayal Kırıklığı**, Mart Matbaacılık Ltd Şti., (çeviren: Arzu Taşçıoğlu, Deniz Vural), Birinci Basım, İstanbul.

TANZİ, V. And Schulknecht, L.(1997), "Reconsidering the Fiscal Role of Government: The International Perspective", **The American Economic Review**, Vol:87, No: 2, May.

TOPRAK, Metin(2001), **Küreselleşme ve Kriz-Türkiye ve Dünya Deneyimi**, Siyasal Kitapevi Ankara.

UNCTAD (2003) **Trade and Development Report 2003**, New York and Geneva, United Nations.

WILLIAMSON, John, (2004), Evaluating The Washington Concensus", Dev News Media Center, The World Bank, 13 January.

World Bank(2000), "Poverty in an Age of Globalization", World Bank.

World Bank(2004), **Global Economic prospects realizing The Development Promise of The Doha Agenda.**

ZENGİNGÖNÜL, Oğul(2005), "Nedir Bu Küreselleşme? Kaçabilir miyiz? Kullanabilir miyiz?" **SİYASA**, Yıl:1, Sayı:1, Bahar 2005.